

Hooggeachte liefhebbers van Cement en Beton,

Houd u vast. Ter afsluiting van dit feestelijke symposium botsen twee werelden op elkaar: uw wereld van cement en beton en de wereld van de poëzie, want uit die wereld kom ik. Een totaal andere wereld, dat is mij inmiddels wel duidelijk geworden. Want over het algemeen ben ik niet op mijn achterhoofd gevallen, maar wat ik vanmiddag allemaal gehoord heb, gaat mij ver boven de pet. Met stijgende verbazing heb ik geluisterd naar allerlei technische verhandelingen over cement en beton, waar ik absoluut geen weet van had en waar ik eerlijk gezegd nog steeds geen bal van snap. Niet dat ik dat erg vind, integendeel. Met het stijgen van de verbazing steeg immers ook mijn bewondering. Als mensen iets vertellen waar ik ondanks mijn meer dan gemiddelde IQ niet bij kan, kan ik in opperste vervoering geraken. Wat dat betreft komen trouwens de twee totaal verschillende werelden waar ik zojuist over sprak toch ook weer overeen. Ik heb het natuurlijk niet over mijzelf, maar veel van mijn dichtelijke collega's zijn immers ook geheel en al onbegrijpelijk en het is eveneens zo dat ze juist vanwege hun onbegrijpelijkheid door de meeste poëzierecensenten en de doorsneebezoekers van poëzieavonden het meest gewaardeerd worden. "Ik zal er wel te stom voor zijn" is dan doorgaans de waarderende conclusie van de eenvoudige lezer van of luisteraar naar dit soort onnavolgbare gedichten. Dit in tegenstelling tot de versjes die ikzelf en nog een aantal andere zwakbegaafde dichters uit onze kroontjespen laten vloeien die met een beetje goede wil wel te begrijpen zijn en die om die reden dan ook door de kritiek ongenadig worden neergesabeld.

Doch dit terzijde. Deze inleidende woorden zijn alleen maar bedoeld om u duidelijk te maken dat u van mijn geen technische hoogstandjes of diepgravende bouwkundige verhandelingen moet verwachten. Ik zal het over cement en beton hebben, daarvoor heb ik mij contractueel vastgelegd, maar u kunt van mij niet meer verwachten dan enkel en alleen een taalkundige en zo nu en dan dichtelijke benadering.

Het eerste wat ik als spreker van de koude grond in zo'n geval doe is een bezoek aan mijn beste vriend, de dikke Van Dale. Dan sla ik bijvoorbeeld het woordenboek op bij het lemma "cement". En dan weet ik toch al gauw een heleboel. Want daar trof ik maar liefst 8 verschillende betekenissen. Natuurlijk begint Van Dale met een soort recept, maak zelf uw eigen cement, het woordenboek is vaak net een kookboek. Dan lees ik: "men brande een mengsel van kalk en leemhoudende grondstoffen" en "men neme een groen- tot geelachtig poeder dat, met water aangemaakt, na een tiental uren steenhard wordt". Maar cement is daarnaast ook een lijm- of bindmiddel met als synoniem "kit", maar evengoed de beenachtige laag om de wortels der tanden, een residu bij een zekere bereidingswijze van zuren en als laatste betekenis is cement in de zeemanstaal ook hetzelfde als snert. Al ga ik er maar voor het gemak van uit dat deze betekenis hier vandaag niet aan de orde is. Want al weet ik niet wat er direct bij het buffet geserveerd wordt, toch heb ik in ieder geval wel begrepen dat dit symposium niet over zestig jaar erwtensoept gaat. Zo dom ben ik nou ook weer niet.

Ik twijfel trouwens sowieso aan de directe aanleiding van dit feestelijk samenzijn. Cement bestaat zestig jaar, las ik, maar daar geloof ik als u het mij vraagt geen donder van. Zestig jaar, dan zou het eerste cement volgens Bartjes dateren uit 1948! Dan moet u mij maar eens uitleggen hoe de Duitsers in 40-45 al die bunkers gemaakt hebben. Nee, hier is sprake van een

vergissing. Een vergissing die ook al blijkt uit de definities van de dikke Van Dale. Want daarin wordt verwezen naar twee soorten cement: natuurlijk cement en Romeins cement, dus de oude Romeinen kenden ook al cement en cement is dus op z'n minst een bouwstof van het jaar nul. En waarschijnlijk nog veel ouder. Wie het cement oorspronkelijk heeft uitgevonden kon ik ook na veel gegoogel niet ontdekken en het gaat misschien te ver om te beweren dat cement de oudste bouwstof ter wereld is en dat het eerste ABC begon met de A van Adam, de B van Beton en de C van Cement, maar heel oud is cement dus wel, Joost mag weten hoe oud. En Joost weet het ook, ik heb het hier natuurlijk over Joost van den Vondel. Want als literatuurhistoricus heb ik natuurlijk de hele Vondel er van achter naar voren op nageslagen en al gauw had ik een flink aantal vindplaatsen van het woord cement. Diegenen onder u die niet helemaal bèta-oogkleppen ophebben en in de middelbareschooltijd wel eens een uittrekselboek gelezen hebben kennen vast en zeker het citaat uit de Gijsbrecht van Amstel over de vrouw van deze Gijsbrecht en de liefde, waarbij die liefde beschreven wordt als "het krachtigste cement dat harten bindt als muren breken tot puin in 't end." Maar ik kan u bijvoorbeeld ook wijzen op de Palamedes van dezelfde Vondel, waarin hij het heeft over "het root cement van bloet der helden" of anders op het toneelstuk "Jerusalem verwoest", waar door ene Librarius ook gesproken wordt over de stichting van en de verbondenheid met Rome en wel in de volgende regels: "Sint dat ons grondvest eerst, van Romulus geheid,/ Wierd dierbaar in 't cement van menschenbloed geleïd?" Het begint al aardig op echte poëzie te lijken, dat wil zeggen de meesten onder u zullen het al wel niet meer begrijpen, met het zal wel duidelijk zijn dat het woord cement vanouds bij de dichters geliefd is. Wij hebben hier immers van doen met beeldspraak. Cement, zo staat het ook als tweede betekenis bij Van Dale, wordt ook vaak figuurlijk gebruikt met de betekenis van "bindmiddel". Vondel noemt zoals u gehoord hebt onder andere de liefde of het mensenbloed als bindmiddel en Van Dale geeft als voorbeeld: "geloof is het cement der kerk" en dan bedoelt hij natuurlijk niet het kerkgebouw, maar de kerk als instituut. Maar je zou als dichter de beeldspraak ook nog in heel veel andere situaties kunnen gebruiken, dacht ik toen ik dit las. En je bent dichter of je bent het niet en daarom zal ik u in een aantal coupletten daar wat zelfbedachte varianten van geven. Laat ik maar meteen beginnen met mijn beeldsprakerige lofdicht op het cement:

De dichterlijk gestemde delinquent

Die zich weer eens misdadig had gedragen

Sprak spottend tot de dappere agent

Die hem net in de boeien had geslagen

En meegesleept had naar de boevenwagen:

"Die boeien zijn natuurlijk ons cement."

En de enorm bekakte corpsstudent

Die zich geheel met bier had volgegoten

Schoof onder tafel van de ballentent

En mompelde voordat hij aangeschoten

Werd weggedragen door zijn jaargenoten:

"De alcohol blijft altijd ons cement."

En Don Juan sprak tot zijn one-night-stand:
“Wij zullen vaak het liefdesspel gaan spelen,
Want ik voel mij vannacht enorm potent,
Maar elke keer als ik jouw lichaamsdelen
Tijdens het voor- en naspel zal gaan strelen
Blijft dit condoom ons onderling cement.”

En toen in Rusland ooit de dissident
Nadat hij twintig jaren zat gevangen
Zijn misdaad voor zijn bestwil had bekend
Zei hem de beulsknecht die hem op moest hangen:
“Wij hebben tegenstrijdige belangen,
Maar wel zie ik dit touw als ons cement.”

De begeleider van de Jostiband
Bracht het IQ der bandleden ter sprake.
Hij zei: “Ze zijn niet zo intelligent,
Maar wat doet dat nou helemaal ter zake?
Want de muziek die zij zo vrolijk maken
Vormt tussen u en hen straks het cement.”

De strenge doch rechtvaardige docent
Had speels het meisje in haar wang geknepen
En haar vervolgens stevig ingeprent:
“Ik hoop dat je me heel goed hebt begrepen:
Dit potlood om jouw fouten aan te strepen
Is voor ons beiden stiekem ons cement.”

De psychiater sprak tot zijn patiënt
Die gek was en die zich op hoop van zegen
Ten slotte tot de dokter had gewend:
“Ga weg, mijnheer, ik kan er niet meer tegen.
En deze bank waarop u hebt gelegen
Beschouw ik als ons enige cement.”

De oude pedofiele dirigent
Sprak tot zijn hooggestemde zangpupillen:
“Ze zeggen dat ik wel eens knapen schend,
Maar soms een helpend handje op je billen
Dat is toch iets wat jullie ook graag willen?
Dat is ons gemeenschappelijk cement.”

En lang geleden schreef een recensent
Over de poëzie van Driek van Wissen:
“Ik stel vast dat de dichter elk talent
Voor waarlijk schone kunsten blijkt te missen.”
Zo ziet u hoe een mens zich kan vergissen
En tussen ons was er dus geen cement.

En gij die hier vandaag aanwezig bent
Vanwege het cement van zestig jaren,
Dit eindeloos gedicht loopt op z'n end,
Maar eerst haast ik mij u hier te verklaren
Dat ik u nog meer beeldspraak wil besparen,
Want ons cement is heden het cement.

U hebt het wellicht begrepen, hooggeachte prozaïsche bètafiguren, dit was dus poëzie. Dat is natuurlijk ook gemakkelijk vast te stellen, dat blijkt al uit de vorm. Want mijn gedichten rijmen, voor mij is rijm het cement van de poëzie. En de enkeling onder u die ook nog enig maatgevoel heeft zal ongetwijfeld gemerkt hebben dat ik ook gestreefd heb naar een vaste maat in mijn versregels. Goed, de inhoud mag dan wellicht inferieur zijn, aan de vorm is echt de nodige aandacht besteed. En de critici kunnen zeggen wat ze willen, het gedicht zit sowieso wel deugdelijk in elkaar. Terwijl ik dit zo zeg, geachte aanwezigen, besef ik plotseling dat er dus nóg een overeenkomst tussen ons beider werelden bestaat. In ieder geval tussen die van mijzelf en van de vele constructeurs in dit luisterrijke gezelschap. Want in wezen is een gedicht ook een bouwwerk dat met innerlijk overleg en grote zorgvuldigheid in elkaar is gezet. Hetzelfde dus wat u doet. Want laten we wel wezen, eerst is er een architect die met veel fantasie en uiterst luchthartig een gebouw ontwerpt en dan pas komt de constructeur op de proppen die de realiteit in het oog moet houden en met mathematische vindingrijkheid en uitputtende berekening de soms bizarre fantasieën van zo'n architect waar moet maken. De constructeur moet dus elke keer de kastanjes uit het vuur halen, want o wee als het geplande bouwwerk net zo hard in elkaar dondert als de bank van IJsland, dan heeft hij het gedaan. Nee, constructeur is geen benijdenswaardig beroep, vind ik, maar wel een uitdaging. Ik weet dit persoonlijk maar al te goed, want toevallig oefende mijn goede vader zaliger in zijn werkend leven het beroep uit van architect en ook hij had er een handje van om te kijken hoe ver hij te ver kon gaan en hoe hij de betonconstructeur die het op zijn dooie eentje uiteindelijk allemaal weer moest oplossen het bloed onder de nagels weg kon treiteren. En wij als kinderen deden daar stiekem dan nog een schepje bovenop. Want ik weet nog goed dat mijn broers en ik 's nachts stiekem naar de tekenkamer slopen en dan op de bouwtekeningen zo hier en daar de trappen en balkons nog meters verder lieten uitkragen. Gelukkig heeft mijn goede vader zaliger daar nooit iets van gemerkt, maar de constructeurs in kwestie des te meer.

En het is dat ik er te stom voor ben, maar anders was ik, vooral vanwege de genoemde uitdaging, later misschien ook wel constructeur geworden. Dat leek mij een veel mooier en moeilijker beroep dan architect. Maar eigenlijk ben ik het natuurlijk ook geworden, al maak ik dan mijn constructies met woorden en niet met cement en beton. Dit in tegenstelling dan weer tot veel dichtende collega's die op het niveau van de architect zijn blijven steken en op fantasievolle wijze een aantal woorden zomaar kriskras op papier zetten, zo zelfs dat er geen touw aan valt vast te knopen. En daarom prefereer ikzelf hechte dichterlijke constructies, die staan als een huis, een stevig huis. Bij voorkeur het sonnet. Wees niet bang, ik zal u niet lastig vallen met de theorie van het sonnet, dan had u vroeger maar op school moeten opletten en niet tijdens de literatuurles stiekem sommetjes moeten maken, nee, ik zal u enkel een treffend voorbeeld van de mooiste aller dichtvormen geven. Het betreft het sonnet dat ik speciaal voor deze gelegenheid over deze locatie gemaakt heb, Radio Kootwijk, en het luidt als volgt:

Toen ooit het radioverkeer begon
En je bijvoorbeeld draadloos werd verbonden
Met vrienden die zich in de Oost bevonden
Ontstond behoefte aan een zendstation.

En daarom bouwde men op goede gronden
Bij Kootwijk toen een tempel van beton
Waar je het wereldnieuws ontvangen kon
En waar het eigen nieuws ook werd verzonden.

Die zender is allang verleden tijd,
Maar het gebouw is zo monumentaal
In zijn robuuste tegenwoordigheid
Dat er toch sprake is van een signaal

En wel dat deze nieuwe kathedraal
Voor altijd aan de Schoonheid is gewijd.

Ongemerkt, geachte toehoorders, heb ik in deze voordracht zoals dat heet een bruggetje gemaakt van cement naar beton, een betonnen bruggetje. Op zichzelf een natuurlijke zaak, want naar ik ook begrepen heb ligt beton in het verlengde van cement. Want uiteraard heb ik ook het woord beton opgezocht bij mijn beste vriend, de dikke Van Dale. Wel, hij zegt daarover het volgende: "beton is een innig mengsel van kalk of cement met zand, grind of steenstukken, dat door toevoeging van water verhardt." Zo wist ik dus al meer en bij de eerste de beste televisiequiz waarin men mij zou vragen: "Noem eens tenminste 3 bestanddelen van beton" zou ik mooi weer een ronde verder komen. Maar het meest opmerkelijke vond ik toch de formulering: "beton is een **innig** mengsel". Het woord "innig" geeft volgens mij namelijk een warme emotie aan, bijvoorbeeld bij een "innige omhelzing" of een "innige kus". Maar hoe kan dat nou bij een innig mengsel, vroeg ik mij af, het enige waarachtige innige mengsel dat ik ken is

een embryo, een innig mengsel van een zaadje en een eitje. Hoe het ook zij, het bewijst wel dat Van Dale het beton een warm hart toedraagt.

Dat is opmerkelijk, zeker vanuit letterkundig oogpunt. Want ik mag dan nu toevallig wel een gedicht over Radio Kootwijk en over beton geschreven hebben, het is een uitzondering. Joost van den Vondel had het dus regelmatig over cement, maar het woord beton kom je bij hem niet tegen en ook bij onze andere grote dichtervorsten bleek bij navraag en bestudering beton geen dichterlijk onderwerp. Het woord beton heeft blijkbaar per traditie een negatieve lading, zeker als het beeldspraak betreft. Cement is een bindmiddel, beton juist niet. De denkbeeldige versregel "Manon, je hart is van beton" belooft niet veel goeds en als iemand net zo gevoelig is als een betonblok is de emotie ver te zoeken. En als men als pendant van the iron lady Rita Verdonk een dame van beton noemt, is dat ook al niet complimenteus. En men ziet wel de schoonheid van onze vaderlandse molens, maar niet van onze vaderlandse betonmolens. En dat terwijl er toch zoveel mooie en positieve dingen over beton te zeggen zijn. Ik kan het als dichter gewoon niet op mij laten zitten. En daarom wil ik deze voordracht op toepasselijke en waardige wijze afsluiten met mijn ode aan het beton. Maar juicht u niet te vroeg, want het is weer een verschrikkelijk lang gedicht geworden. Daar gaat ie dan, mijn

ODE AAN HET BETON

Het komt vaak voor dat ik op mijn balkon
Tevreden naar mijn leefomgeving kijk,
Naar al die flats tot aan de horizon
Van onze fors geschapen nieuwbouwwijk,
En dan voel ik de koning mij te rijk,
Want wat is er nou mooier dan beton?

Ook stop ik wel eens bij een pompstation
En als ik dan mijn Daf heb weggezet
Wordt urenlang de wegberm mijn gazon.
Daar lig ik elke keer weer voor de pret:
Ik zie immers ons fraaie wegennet,
Want wat is er nou mooier dan beton?

Laatst zei mij oom agent: "U krijgt een bon!"
Omdat ik op de fiets geen hand uitstak.
Hij schreef die uit en kende geen pardon
Totdat van boven op zijn schedeldak
Een stuk beton pardoes in tweeën brak.
Dus wat is er nou mooier dan beton?

Ook haatte ik mijn oudtante Marjon
Omdat zij altijd zo onaardig deed
En daarom gaf ik haar een nepbonbon
Waarop zoals ik hoopte het secreet
Haar hele kunstgebit in stukken beet.
Dus wat is er nou mooier dan beton?

Ooit hing mijn zoontje aan een luchtballon
Die hem met zoveel kracht de lucht in trok
Dat hij het touwtje amper houden kon.
Maar ik bond, snel bekomen van de schok,
Dat touw toen vast aan een betonnen blok.
Dus wat is er nou mooier dan beton?

Dat al een tijd ons elftal niet meer won
Deed mij verdriet als fan der voetbalsport.
Vandaar dat ik 's nachts in het stadion
Ons doel maar met beton heb volgestort
Zodat de nul bleef op het scorebord.
Dus wat is er nou mooier dan beton?

En weet u wat ik onlangs ook verzon?
Mijn vrouw kan niet goed strijken, naar ze zegt
En daarom heb ik zelf mijn pantalon
Een dag onder een plaat beton gelegd
Zodat de broek weer strak zit en weer recht.
Dus wat is er nou mooier dan beton?

Ook kreeg ik gister last van Parkinson,
Een kwaal die met een trilling in mijn teen
Onschuldig maar toch hinderlijk begon.
Maar goddank dat die tremor weer verdween
Dankzij een groot betonblok aan mijn been.
Dus wat is er nou mooier dan beton?

En daarom sta ik thuis in de salon
Geregeld boven op de keukentrap
En kijk eerbiedig op naar ons plafond,
Want ik vind de constructie razend knap
En prijs dan ook de bètawetenschap,
Want wat is er nou mooier dan beton?

Gij deelnemers aan dit symposion,
Ik zeg tot slot: ik had voor dit gedicht
Een goed gevulde inspiratiebron
Van grote schoonheid en van groot gewicht,
Al vindt u het gesneden koek wellicht,
Want wat is er nou mooier dan beton?

Ik dank u voor uw aandacht.

Radio Kootwijk, 17 december 2008